

Радош Љушић, КАРАЂОРЂЕВИЋИ, Карић фондација и Народна књига, Београд 2001, стр. 167

Радош Љушић се већ дуже време бави историјом нововековних србијанских династија - Карађорђевића и Обреновића. Резултат његових истраживања је већи број студија као и мањих радова у којима је обрадио све значајне чланове ове две владарске породице.

Књига о Карађорђевићима намењена је широј читалачкој публици. У њој је дат историјат династије Карађорђевић од њеног настанка, тј. од времена од којег се може пратити у историјским изворима, а то је крај XVIII века, па све до данашњих дана. У књизи су представљени сви чланови ове породице у мери у којој су били познати у било којој области њихове делатности. Све личности и догађаји пропраћени су одговарајућим фотографијама које прате текст или су сврстане у тематске целине. Избор илустративног материјала је разноврстан, и у много чему јединствен, јер су у рукопису приложене ретке или необјављиване илустрације.

Досадашње писање о Карађорђевићима било је у великој мери идеолошки обојено. Зависно од времена настанка, оно је било или претерано хвалоспевно или до ниподаштавања критично према владарима и члановима ове династије. Љушић се, у уверењу да живимо у времену ослобођеном од идеолошких притисака, и монархистичких и комунистичких, трудио да

пише непристрасно, према сопственој савести и уверењу. Темељно познавање не само историјата наших династија већ и политичког развика Србије у новом веку омогућило је аутору поређење двеју владарских кућа и извлачење општијих закључака о основним карактеристикама политичког развоја Србије у нововековној повести.

Владари из династије Карађорђевић највише су се истакли у ратовима. На челу Србије налазили су се у време Првог српског устанка, Балканских ратова и Првог светског рата. Србија је највеће ратне успехе постизала предвођена Карађорђевићима. Владари из супарничке династије Обреновић нису се толико истакли на бојном пољу; ратови које су они водили били су краткотрајни, а све успехе које су постигли постигли су дипломатским путем. Поредиши политику и достигнућа две српске династије Љушић је нагласио да Карађорђевиће "одликује ратоборност и смелост великих прегнућа, Обреновиће државотворност и дубока политичка проицљивост. Карађорђевићи су заточеници српске херојске вертикале, Обреновићи државотворне идеје".

Велике војне победе Срби нису увек умели да претворе и у политичке победе. Као пример за ову тврдњу аутор наводи победу у Првом светском рату. Амбиције краља Александра и српске политичке елите нису се тад за-

довољиле остварењем давнашњег плана о ослобођењу и уједињењу српства, већ су се прошириле на уједињење три јужнословенска народа, Срба, Хрвата и Словенаца. Акт уједињења је, по Љушићевом мишљењу, највећи државотворни промашај у српској нововековној историји. Срби су се тад одрекли сопствене државе зарад нове, јужнословенске заједнице. Краљ Александар, највећи неимар југословенске државе, пао је на крају као жртва и симбол југословенске идеје.

Ривалство између Карађорђевића и Обреновића трајало је током читавог XIX века. Карађорђевићи су коначну победу над супарничком династијом однели захваљујући породичној стабилности. За разлику од њих, Обреновићи су били породично "танки", па се убиством краља Александра 1903. године ова династија угасила. Карађорђевићи таквих проблема нису имали. Њима мушких потомака никада није недостајало и наслеђивање престола у овој породици никада није довођено у питање.

Међу личностима представљеним у књизи издваја се лик кнеза Павла. По ауторовом мишљењу, ниједан члан династије Карађорђевић не заслужује толико да се још једном испита његова делатност као кнез-намесник. У историографији кнез Павле је обично представљан као љубитељ и делатник у култури и уметности, али време све више открива и његове државничке способности. На челу Југославије био је седам година, у предвечерје Другог светског рата, у времену великих потреса како у унутрашњој тако и у

спољној политици. Државни интерес налагао му је тада да се приближи Силама осовине и потпише Тројни пакт. Овим чином је свесно жртвовао део патриотског поноса зарад државних интереса, да би и сам потом постао жртва повређеног народног традиционалног политичког осећаја и дипломатских интрига западних држава. То је битно утицало и на историографију да једнострано суди о 25. и 27. марту 1941. године, дајући предност патриотском бунту у односу на државни интерес. По Љушићевом мишљењу, раскорак између једностраног и традиционално схваћеног патриотизма и државног интереса честа је појава у српској повести.

Срби су у својој историји изградили два државотворна правца чији су родоначелници вожд Карађорђе и кнез Милош. Први се заснива на традиционалној херојској вертикали Срба - држава настаје и нестаје у рату. Други се заснива на начелу дипломатије као средству за остваривање политичких циљева. Кнез Павле је једини члан династије Карађорђевић који је покушао да се врати правцу који су утемељили Обреновићи - преговорима и ослонцу на германски свет и државе. Овај покушај завршен је неуспехом. У својој повести Срби су се, као што уосталом потврђују и збивања из последњих година, углавном држали првог начела.

Највећа вредност Љушићеве књиге је то што нас нагони да преиспитујемо и критички вреднујемо догађаје из наше нововековне историје, како оне са почетка XIX века тако и оне из протекле деценије.

Мр Александра Вулејић